

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
24 Aprile st. v.
6 Maiu st. n.

Ese în fie-care duminică.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 17.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

S'a dus amorul...

S'a dus amorul, un amic
Supus amândurora
Și cânturilor mele țic
Adio, tuturor;

Uitarea le inchide 'n scrin
Cu mâna ei cea rece
Și nici pe buze nu-mi mai vin,
Și nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de isvor,
Atât senin de stele
Și un atât de trist amor
Am îngropat în ele;

Din ce noian îndepărtat
Au resărit în mine
Și câte lacrimi au picat
Pe ele, pentru tine;

Cum străbăteau atât de greu
Din jalea mea adâncă
Și cât de mult îmi pare rău
Că nu mai sufer încă,

Că nu mai vrei să te arați
Venindu-mi de departe
Cu ochii mari, inamorați,
Renăscători din moarte,

Să mi se pară că tu crești,
De cum resare luna.
În umbra dulcilor povești
Din nopți o mie una,

Că me privești cu-acel suris
Ce-ți luminează 'n față,
Că faci din vîlța mea un vis,
Din visul meu o vîlța.

Da, eră vis senin de tot,
De trebuia să pîră;
Din umbra vremilor nu pot
Să-l fac să vie iară.

Prea mult un ânger mi-ai părut
Și prea puțin femeie,
Ca fericirea ce-am avut
Să fi putut să stee.

Și pôte că nici este loc
Pe-o lume de mizerii
Pentru'n atât de sfânt noroc
Străbătător durerii.

M. Eminescu.

Vięta și operele lui Petru Maior.

(Din discursul de recepțiune al autorului, ținut în Academia Română la 5/17 aprilie 1883, omițându-se notele.)

II.

Operele lui.

Cărțile tipărite și manuscrisele. Mai întâiu de tôte vom înșiră cărțile tipărite în șirul cum au eșit la lumină și manuscrisele remase.

Cărțile tipărite sînt :

- 1) „Didachii” sėu predice pentru creșterea prunilor. Buda 1809 4-t, 140 pag.
- 2) „Propovedanii” sėu predice la morți. Buda 1809 4-t 300 pag.
- 3) „Predice” de dumineci și sėrbători. Buda 1811 4-t. Stau din trei părți.
- 4) „Istoria pentru începutul Romānilor în Dacia”. Buda 1812. 347 pag.
- 5) „Animadversiones in recensionem historiae de origine valachorum in Dacia”. Buda 1814 8-v.
- 6) „Reflexiones in responsum domini recensentis viennensis ad Animadversiones”. Pesta 1815 8-v.
- 7) „Contemplatio recensionis in Valachicam anticriticam”. Buda 1816 8-v.
- 8) „Întemplerile lui Telamach”. Buda 8-v 227 pag.
- 9) „Ortographia romana, sive latino-valachica una cum clavi”. Buda 1819 8-v.
- 10) „Istoria bisericeii Romānilor, atāt acestor din-cōce, precum și acelor dincolo de Dunăre”. 1821 4-t 392 pag.

11) A conlucrat la „Lexiconul” rom. lat. ung. nem-țesc. Buda 1825.

Ieră manuscrisele sînt :

- 1) Partea netipărită din istoria bisericească.
- 2) Protopopadichia.
- 3) Fragmente de gramatică, scrisă în limba latină.

Trebue d'a întregi materialul acesta chiar prin scrierile sale și ale altora. trebue a spune timpul, mijlocele și motivele la facerea lui. Pentru acesta voi împărți scrierile lui Petru Maior: a) în scrieri politice-naționale; b) în bisericesci-naționale, și c) în limbistice naționale.

Scrieri politice naționale. De aceste se țin Istoria pentru începutul Românilor și disputele lui în cauza istoriei. Damaschin Toma Bojinca ne dă următoarele desluciri: Eșind la lumină istoria lui Petru Maior, s'a sculat din Viena un bărbat strălucit intru învățatură și în Gazeta literară din Viena nr. 98 a dat în 7 dec. 1813 pag. 1552—1563 o recensiune adecă o critică în contra istoriei lui Petru Maior. Acesta a scris asupra recensiunii un răspuns în limba latină sub acest titlu: „Animadversiones in recensionem historiae de origine Valachorum in Dacia“, adecă: „Luări aminte asupra recensiunii Istoriei pentru începutul Românilor în Dacia“. Aceste s'au făcut fără ca autorii să-și însemne numele lor în acele dispute.

Asupra Animadversionilor autorului Petru Maior literatorul din Viena a alcătuit un răspuns în 22 de puncte, ce însă nu le-a dat la tipariu, ci le-a trimis de-a dreptul către Petru Maior. Acesta aflând a fi și acest răspuns fără de temei și fiind îndatnat de a nu rămâne nimenui datoriu, mai vârtos încât se atingea de cele naționale, a ținut un răspuns sub titlul: „Reflexiones in responsum Domini recensentis Vienensis“. Adecă: „Reflessiuni asupra responsului dlui recensent din Viena. — și s'a tipărit la an. 1815.

Asupra dișelor Reflexii, recensentul din Viena ierăș a făcut o recensiune și a dat-o în Gazeta literară din Viena nr. 7 din febr. 1816. Repausatul Petru Maior în contra ei a scris răspunsul cu titlul: „Contemplatio recensionis in valachicam anticriticam litterariis ephemeridibus viennensibus 1816 divulgatae“. Adecă: „Privire asupra recensiunii dată în Gazeta literară din Viena la an. 1816 în contra anticriticii românesce“. Acesta a fost cea mai de pe urmă împărechiere pentru istoria lui Petru Maior, carele învingând pe criticul seu, a dat istoriei sale, cea mai deplină credință.

Despre aceste dispute mai dăce Bojinca: Anumit unul dintre cărtitori a fost K. din Viena, cel ce după ce mai de multe ori spêrlindu-și cămașa și ascuțindu-și colții asupra Românilor, lovit de puterea intru științe a vârtosului Petru Maior, cădu ca arborul cel scurt la rădăcini“.

Ieră Iordachi Malinescu dăce: Vrând a face cunoscute în limba națională și disputele urmate între autorul istoriei și între recensentul ei K. din Viena, prin cari disputațiuni s'a întărit adevărurile și s'a dat deplină vrednicie de credința numitei istorii. Aceste dispute D. Bojinca, jurisconsultul principatului Moldovei, revnitoriul pentru nație a avut bunătate a le țelcu, adecă a le traduce din latinie în românesce.

Petru Maior a scris disputele aceste pentru primadată românesce, pentru că în edițiunea latină e însemnat „e valachico în latinum translatae“, adecă: din limba românescă, traduse în latină.

Damaschin Bojinca mai adaugă: „Din aceste se vede, că repausatul Petru Maior le va fi avut și românesce, dar însă nici sciu să le fie dat în tipariu, nici sciu să se afle undeva manuscris, măcar că destul am cercetat acesta“.

Literații români ajuta în luptă pe Petru Maior. Faima despre istoria lui Petru Maior și disputele lui trecură și peste marginile împărăției Austriei. După mărtea lui, un consiliariu împărătesc, fără ca să-și spună numele, la an. 1823, tipăresce în Halle: „Erweiss. dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind“. (Dovedă, cumcă Români nu sânt de origine romană.)

Atunci D. T. Bojinca continuă lupta lui Petru Maior și scrie: „Animadversio in disertationem Hallensem“ tipărit în Pesta la 1827, și apoi în traducere românescă sub titlu: „Răspundere desgurzitoare“, așărând cu rezultat bun istoria lui Petru Maior.

Teodor Aaron a scris: „Scurtă apendice la istoria lui Petru Maior. În prolog dăce: Și pră învățatul și al nației nemuritoriul Petru Maior cu adânci dovești a pus lucrul afară de totă indoiela, cumcă Români, sângele începutul și-l trag din poporul roman din Italia, sădit în Dacia prin împăratul Traian“.

Nu se pôte trece cu vederea edițiunea a două a istoriei lui Petru Maior, ingrigită de Iordachi Malinescu și tipărită în Buda la 1834. Acesta în prefațiune dăce: Vrednicia acestei istorii se pôte încă și de acolo prețui, că de și s'a fost tipărit o însemnată mulțime de esemplare, totuș într'atâta s'a apucat, îndată după eșirea ei din tipariu, încât acuma cu anevoie se pôte găsi și se simte lipsa și trebuința ei, — . . . am hotărit a o da a două-ora la tipariu“.

Cătră această edițiune, la pag. 263 s'a alăturat Dialogul pentru începutul limbei române, — apoi disputele de sub nr. 5. 6. 7., vedând după această edițiune, mărimea lor.

Scrieri bisericesci naționale. Istoria bisericescă, după anul pus pe titlul cărtii, s'ar fi tipărit în 1813. Acesta nu e adevărat. E posibil, că s'a început tipărirea cu titlul, și călă această a putut să se tipărescă în 1813, dar la mărtea lui în 1821 opul eră sub tipariu, și pentru întervenirea morții nici nu s'a încheiat, precum voi arăta.

Petru Maior în istoria politică pag. 325 dăce: „Despre alta parte, cum voi arăta în istoria cea bisericescă a Românilor, care custând cu ajutoriul lui Dumnezeu, cuget a o adună din risipiri“. Ieră la pag. 334 vorbind despre episcopii români din Mesia în secolul al 6-le, adăuce: „Precum mai pe larg voi spune în istoria cea bisericescă“. De aci se vede, că materialul istoriei bisericesci în parte mare a putut fi gata la an. 1812, când s'a tipărit istoria politică, însă seu n'a fost încă organizat seu n'a avut bani de a-l tipări mai curând.

E demn ca să se reproducă o parte din prefațiunea istoriei bisericesci, nu numai în interesul materialului, ci și al cunoșterii spiritului lui. „Dorul cel nestempărat, carele pururea l'am avut a cunoște întâmplările bisericei Românilor, din tinerețele mele m'a îndemnat a culege ori unde aflam vr'o hărtiuță, în care erau scrise lucruri de ale bisericei Românilor. Numai după ce a scăpat de sub țesc istoria cea pentru începutul Românilor, m'am apucat să întocmesce și istoria bisericescă a Românilor, care cu ajutoriul nopților celor lungi, în 11 săptămâni o-am săvârșit. De vreme-ce fiesce-carele vede, că eu cu fapta această am purces pe o cale necum de alții bătută, ci până acum nici ispitită, nimene nu pôte aștepta dela mine o istorie deplină . . . Deci eu aci numai am aruncat sementa și am făcut ceva gătire, ca altul harnic, carele s'ar apuca mai de bună vreme a vârstei sale, a face un lucru mai frumos. Adevărat, acel tolos l'am făcut cu istoria această, cât multe monumente, din cele ce au vecuit până în timpul acesta, și scripturi, cari au ajuns la mâinile mele, se pun afară de primejdia peririi . . . nici să nu zacă de aci înainte ascunse intru întuneric, ci tuturor să fie cunoscute . . . Eu totuș pentru dragostea adevărului, cu care îmi este învăpăiată inima, — mai bucuros am fost să sufer primejdia, de va fi așa voia celui înalt, decât să las seu a se înșelă cei viitori seu a nu scii cauza schimbărilor celor în vecul meu întâmplat“.

Întrețurarea tipării istoriei bisericesci. Matea Marcovicu, directorul tipografiei, în relațiunea sa din 14

febr. 1821, despre mărtea lui Petru Maior cătră consiliul de locotenentă dice: „Petru Maior e dator tipografiei cu 1385 fl. și anume, 60 fl. pentru călindarele românesce și 1325 fl. pentru opul tipărit sub titlu: „Istoria bisericii românesce“, dar încă neterminat, de și ajuns cătră capăt, scoțându-se însă 150 fl. ce i-a plătit înainte, peste tot e dator cu 1235 fl. și se se ordoneze a se scôte din massa lăsamentală a lui și cât mai curând se se rebonifice tipografiei“. Astfel dar e apriat, cumcă nu e tipărită întregă și că tipărirea din urmă a fost pe timpul morții sale.

Partea inedită a istoriei bisericesci. Timoteiu Țipariu dice despre partea acēsta: „Aceste fragmente sūnt luate din ȳnsuși manuscrisul, carele prin multe faturi a venit in mână mea și a scāpat din perire sub revoluțiune“.

Protopopadichia. Petru Maior dice despre opul acesta: „Despre horepiscopi am scris pe larg in cartea ce o-am numit „Protopopadichia“, intru care se arētă tōte cādintele cele din nepomenita vreme ale protopopilor din Ardēl. Pōte dōră, acele ce sūnt pentru Horepiscopi, din protopopadichia le voiu adauge la capētul istoriei acesteia pentru adevērata cunōscere a cādintelor protopopesci“. Dar nu-ș putū incheia istoria bisericescā. Protopopadichia apoi s'a tipărit la an. 1865 in fōia bisericescā: „Sionul Românesc“ din Viena.

Scrieri limbistice naționale. „Ortographia daco-romana sive latino-valachica“ la care a fost adaus „Dialogul despre inceputul limbei române“. Acest dialog e retipărit in fruntea Lexiconului și in a dōua edițiune de istorie politicā. In prefațiunea Lexiconului ni se spune: „Petru Maior . . . carele de odată și ortografia română sau latino-valachică impreună cu cheia cu care cele ascunse ale rādăcinei cuvintelor, le deschide, o-a pus in fruntea Lexiconului. ȳntăiu a fost compusă românesce, apoi tradusă in lătinesce“. Cea lătinescā se află in biblioteca museului din Pesta. Ioan Alexi in prefațiunea gramaticii sale dice, cumcă acest op i-a servit de normă pentru scriere.

Din gramatica lui Petru Maior scrisă lătinesce, se află ađi numai douē fragmente, unul de 3, altul de 9 capete și aceste sūnt publicate de Timoteiu Țipariu.

Petru Maior ș-a incheiat acēsta gramatică. Ioan Alexi in prefațiunea gramaticii sale atesteză: „O gramatică acomodată acestui op (ortographia daco-romana sive latino-valachica) a avut-o asemenea gata, ca acūș se o publice, dar a ajuns pe mările altora și așa dōră a perit“. D. Bojinca in prefațiunea disputelor adaugă: „S'au perdut acele manuscrise românesce (adecă Animadversiones, Reflexiones și Contemplatio,) ca și multe alte din manuscrise a lui, dintre cari cel mai insēmnat și aducător de durere este gramatica românescā, ce Maior a avut-o gata de tipariu și acum s'a perdit, ca și când nici n'ar fi fost.

Lexiconul. Lexiconul rom. lat. ung. și nemțesc tipărit la Buda in 1825 își are istoria sa:

George Șincai ne spune: Alt dicționar a compus prelăudatul Rdsl Clain, in patru limbi. adecă rom. lat. germ. și unгурescă, și curēnd va vedē lumină!“ Petru Maior ne observēză: Vasilie Coloși protopopul Bobălnei in Ardēl, in prefața lexiconului seu cel românesc, carele încă nu e tipărit, ne spune cugetul cel rău al lui Sulzer cătră Români“. Matheia Marcoviciu, directorul tipografiei, in relațiunea sa din 15 febr. 1821 ne arată, că facerea și respective indreptarea și tipărirea acestui lexicon, s'a decis prin rezoluțiunea din 5 dec. 1820 nr. 30,965 a locotenentēi. Pentru emendarea lexiconului, lui Petru Maior i s'a anticipat din cassa tipografiei 200 fl. și anume pentru dece litere adecă A—K din alfabet. Și fiind că el a căpētat dela consiliul locotenential cāte

20 fl. de colă, se vede că el l'a emendat singur in forma cum se află barem până la K. și astfel se pōte presu-pune, cumcă in 14 febr. 1821, adecă la mărtea lui, dicționarul erā cam numai pe la jumētate gata.

Sē auđim și prefațiunea lexiconului: „Acest lexicon, carele in decurs de 30 ani, mai ȳntăiu de Samuil Clain revisor, apoi dupā mărtea acestuia, prin Vasilie Kolozs, parocul și protopopul Secarēmbului in Ardēl, eparchia Făgărașului, carele l'a adaus (a lui Clain) in limba unгурescă și nemțescă. Apoi mai pe urmă și cu speșele lui Samuil Vulcan, episcop din Oradia-mare, prin Ioan Cornelli canonic, de nou prelucrat, dupā ce acesta a fost chemat indērept la Oradia, lexiconul s'a lucrat prin cinstitul d. Petru Maior, asemenea preot al eparchei Făgăraș și revisor gr. c. al cărților românesce, lângă tipografia crăiescei universități. Dar Petru Maior încă a repausat mai nainte de a se isprăvi revisia cea mai de pe urmă și mai vērtoș, mai nainte de a cercā rādęcina cuvintelor, ca se se vedā a fi asemenea altor cuvinte in limba italiană, spaniolă, francesă. Mai pe urmă prin Ioan Teodoroviciu, paroc neunit de acum din Pesta și prin dr. Alesandru Theodori, dr. de filosofie și medicină. Dat in Buda 30 aug. 1825“.

Ierā dupā documentele aflate in arhivul de țēră din Buda, despre lexicon se sciu următoarele:

Petru Maior in recursul seu din 8 martie 1809 dat a doua đi dupā sosire cătră directorul tipografiei, dice: „Nu fără greutatea cea mai mare pentru lexiconul românesc, lătinesc, unгурesc și nemțesc, ce se pregătesce de a-l pune curēnd sub tipariu, corigēndu-l și respective indreptāndu-l își va da trudă, prin care tipografiei in tot modul i se va aduce dobândă“.

Despre lexicon se află urme, dar nu se află acte in arhivul de țēră până la 5 nov. 1819, sub care dat Petru Maior așterne censura lexiconului dela litera H până la capēt.

Guvernul din Galiția in 5 iunie 1820 nr. 15,132 cere dela consiliul regesc din Buda, de indată ce se va tipări dicționarul românesc, se i se trimită pe lângă depunerea prețului. Consiliul regesc, din incidentul acesta, in 4 iulie 1820 sub nr. 16,561 intrēbă pe directorul tipografiei, cum stă cauza tipării lexiconului? Ierā directorul Matheia Marcoviciu in 28 iulie 1820 sub nr. 20,455 responde: „Dicționarul românesc Kollosian in fapt e sub țesc și cât mai curēnd va părăsi țescul, dar totuș pentru corecturile grele, ce mai au de a se face, se prevede o intārđiare mai lungă“.

Directorul tipografiei apoi in 24 aug. 1820 sub nr. 13,026 referēză intre altele aceste: „Alăturez declarațiunea lui Petru Maior (ađi nu se află) in privința lexiconului, la a cărui lucrare asudarā mai ȳntăiu Samuil Clain și Basiliu Colossy, dar amēndoi murirā. Dar lexiconul astfel cum e descris și compilat acum, precum censorul Maior in scriptul seu așternut a spus, cu onōre și utilitate pentru institutul tipografic, nu se pōte tipări, — și acel censor fiind intrēbat, că ce ar cere ca se-l incheie cât mai curēnd, a respuns: „Nimic alta, decăt decăt el ȳnsuș manuscrisul, ce-l are la mână, il va revedē, corege, și pe lângă etimologia vorbelor românesce, va adauge și aceea ce lipsesce perfecțiunii lexiconului, postind pentru acest lucru 500 fl. m. c., dar numai din acea causă, căci in lipsa de subsistință mai bună, sănētatea sa, destul de sdruncinată, se și-o țină mai aptă pentru opul ce e a se da perfecțiunii. De aci, când dupā cunoscința publică, nu ar fi altul, carele se pōtă pune mână din urmă la acest lexicon; ierā tipografia trebuie se-și rescumpere credința dată publicului, cuget preumilit, ca lucrarea censorului Maior se se primēscă și rugarea se i se implinēscă“.

Consiliul regesc in 12 febr. 1820 nr. 23026 responde, că lui Petru Maior i se asemneză cele 500 fl.,

dar cu acea condițiune, că e dator să facă și corectura, ieră suma să se plătescă în părți, așa precum găta lucrul. Directorul tipografiei în 29 nov. nr. 30,965 raportază, că de oră-ce numitul corector acum e sub cura medicilor și suma acesta ca și ajutor din acel scop s'a cerut, ca în această vârstă să-și ajute stării sănătății și puterile trupesci să și le potă recăstiga și conserva, — pentru acesta părțile din suma anumită să i se anticipateze. Consiliul r. din 5 dec. 1820 nr. 30,965 ordonă ca să i se deie anticipative câte 100 fl. Dar să aibă diligență și să grăbescă cu lucrul.

At. M. Marienescu.

Florile dragostei.

— Novelă. —

(Urmare.)

Mergea și horiă bietul Todica, cât rescântă satul în gura lui.

El mergea în frunte cu feciorii din sat, apoi mergea lăutariul. Și femeile din sat, și fetele stăteau în porți și priviau după ei.

Pe urmă a ramas toți. Unul ici, altul cole — până 'n urmă s'a aflat cu lăutariul.

Colé 'n capul satului, după un corn de gard, stătea și așteptă o fetiță tineră, cu un trandafir la mână.

Stătea cu trandafirul la gură, și se uită pe sub gene cum vine Todica horind.

— Da tu pe cine aștepti, Firucă? — întrebă Todica cu inimă bună.

— Decă pe dta te aștept, bade Todică.

— Pe mine me aștepti! O, Ddeu să te aștepte pe tine cu biue și cu sănătate, draga bădicuțului. Și apoi, ian spune-mi tu micuța badei, pentru ce me aștepti tu pe mine, pe Todica cel grăit și hulit?

— Decă io io bade Todică, decă . . . numai așa. Am sciut io că te duci, și ți-am adus un trandafir, să nu mergi fără penă ca și cel ce n'are pe nime.

— Să gândesc, că am și eu pe cineva, așa dară, sufletă bădicuțului! Avere-ai tu pe Ddeu cel bun, că bună te-a făcut pe tine măicuță ta. Da rogu-te, cine te-a învățat pe tine să te 'nrigesci tu de mine, de Todica cel nebunatic?

— Decă nime, bade Todică. Dar dta așa ai fost de bun.

— Eu, eu am fost bun?!

— Bun do bade Todică. Sciî când am venit eu dintăiu în ședetore astă iernă, dta jucai în fruntea jocului, eu ședeam singură colo pe laviță. Tote fetele le luau la joc, numai pe mine nu. Io eram mică și nu sciam rëndul.

— D'apoi drăguță?

— Apoi odată, ietă vinii, dta bade Todică, drept la mine; gândesci că și acuma te ved, și m'ai dus la joc. Eu am jucat în fruntea jocului, sciî cu dta bade Todică.

— Noi, amândoi?

— Da nu sciî?

— Sciî dragă, sciî sufletă; sciî tôte așa cum vrei tu, că tu esti feta cea mai bună în lumea asta. Și apoi încă cum a mai fost, ian mai spune-mi tu drăguța badii, mai spune tu lui Todică!

— Apoi sciî cum ai chiuit dta? Dómne sante, cum descântai!

— Cum Firucă? Ian spune-mi cum!

— Dară nu sciî? Uită deu, că a uitat!

— Ian spune-mi tu puicuța badei, spune-mi tu să sciie Todica.

— Da ȳiceai — Dómne sante . . . ȳiceai :

Dragostea de fêtă mică
Ca și miere din potică . . .

— Așa am ȳis?

— Așa deu. Eram să me bag în pământ, așa-mi eră de rușine.

— Drăguța badei!

— Dta bade Todică numai așa, sciî, cu cõda ochiului te uitai la mine, gândesci că și acuma te ved.

— Veȳi tu, Firucă dragă, Todică și pe tine te-a făcut de rușine, Todică cel rêu, Todică cel strigat, cel ulicareț și cel prăpădit. Și tu totuși ai venit să aduci lui Todică cel rêu un trandafir, să nu mergă Todică fără penă ca și cel ce n'are pe nimenea.

— Că nu esti dta de vină bade Todică, numai sciî — mie mi eră rușine. Că dta ai fost bun; și mi-am adus aminte că : sërmanul badea Todică merge 'n cõtane și nu i-a dá nimenea penă, să mergă cum merg feciorii de acasă. Și când te-am auȳit horind, am gândit, că mi se rumpe inima 'n douë. Așa mi-o venit o jale . . .

Firucă începù a plânge.

— Tu Firucă! Când imi număr io banii iec'asă 'n palmă, scap câte un bănuț și-l uit a colé. Așa te-a scăpat pe tine Ddeu dintre ângeri, apoi tu ai picat pe pământ, și Ddeu te-a uitat aicea. Draga badei, Firuca badei.

— Apoi după dta nu plânge nime 'n sat . . .

— După mine, după Todică cel rêu și hulit!

— Că nu esti dta așa rêu cum ȳic õmenii. Da dta n'ai avut tată și mamă . . .

— Tată și mamă, — ȳise Todica ca repetând cuvintele fetei, și începù și el a plânge.

Aceste lacrămi au fost lacrămi sante. Cele dintăiu lacrămi de când cunõsce lumea.

Omul are doi ângeri; unul bun și altul rêu. Ei te petrec pe tôte căile vieȳii; cel bun stă de-a drépta, și ride când âmbli pe cale bună; cel rêu stă de-a stânga și ride când dai pe cale rea.

Ângerul cel bun alui Todică stătea de a drépta și ridea.

S'au despărȳit și s'a dus.

II.

Au trecut trei ani.

Firucă a devenit fêtă mare.

Tufa cea de trandafir în trei primăveri a înflorit de trei ori; dar n'a produs o flõre mai frumoșă decât cum să făcuse Firucă.

Frumõsei feciõre i erau dragi florile, dar penă de trandafir n'a făcut în trei ani nimerui.

După trei ani a venit acasă și Todică.

Tot el. Eră mai frumos, eră mai bărbat; dar pécatele și le-au dus cu sine și ieră le-au adus cu sine.

Ei, și ce fecior mai eră! Pe lângă frumșeȳe ce-i dăduse Ddeu, avea un stat de voinic. umblă oblu și svêlt, cu paș mësuras și indresneț, și regula militară se vedea pe tõtă mișcarea lui.

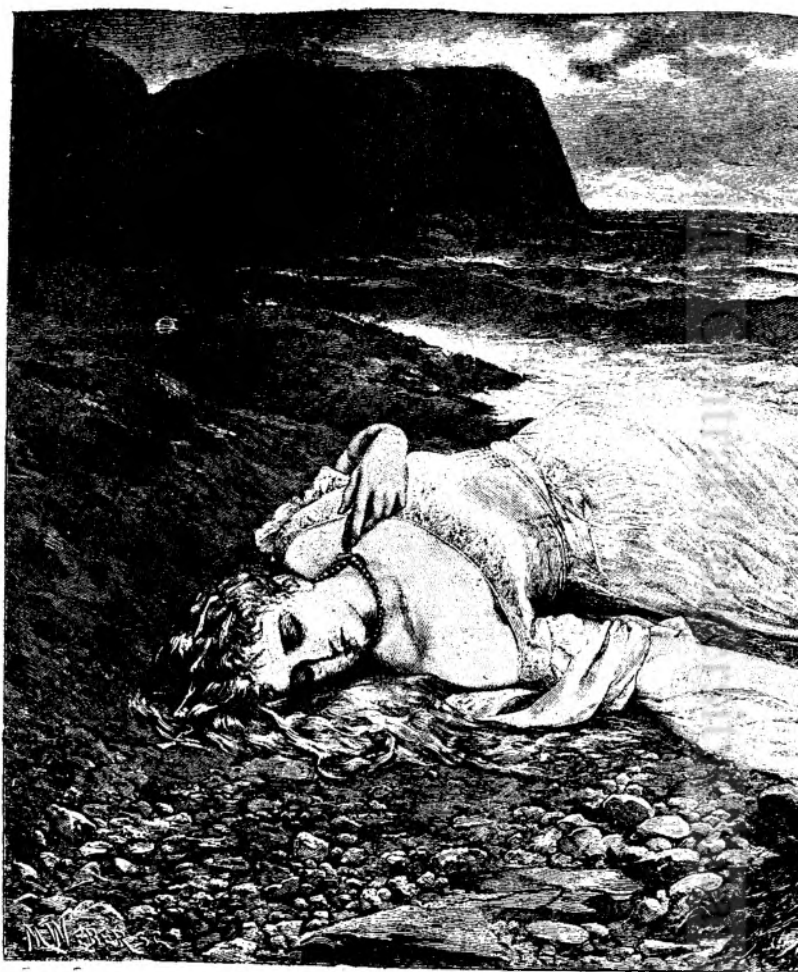
Apoi eră bun la vorbă, și prietenos cu tot omul. Apoi horiă bine, jocă bine, și făcea bucurie pentru tot omul.

Dar după ce a intrat în sat, nici că a mers să-și vedă căsuȳa, a mers drept la birt.

Põte că sciă și el ce-l așteptă în casa pãrintescă.

Gol și pustiu.

Lelea Mădălină remăsese cu cele douë vãcuȳe, și cu o grãmadă de datorii.

Trädeta.

Hei, și mare vultur e datoria! Decă apuci odată 'n unghiile lui, om să fii să scapi de el.

Vulturul mâncase cele două vacuțe. Și după ce s'a gătat tôte, a fost bun Ddeu și a luat la sine și pe lelea Mădălină.

Casa și moșia au ramas pustie.

Cole de séră s'a tras acasă. Tôtă paserea se trage pe nôpte la cuibul ei.

Sërmanul copil! Abiă-și cunoscea vëtra stră-moșescă.

Prin curte crescuse troșcoțel. Unde fusese straturile, crescuse porcuți și pelin sëlbat. In prag ierbă verde, și vëtra focului eră găurită tötă de șoreci. Nici pisică, nici câne — numai grelușii cântau prin păreți a pustiu.

Sërmanul Todică a stat în mijlocul casei, și — l'a prins uritul. Eră bărbat și eră copil curajos; dar de asta-dată în casa părintescă l'a prins uritul ca pe un copil.

În casă eră tăcere, dar i se părea că cineva grăiesce cătră el gelnic și supërat.

Cine scie? Se dice, că sufletele morților te ispitesc câte odată.

A stat ce a stat, apoi a eșit afară, s'a intins de lungul pe ierbă verde și a adormit.

Deminëța s'a scolar, și a pornit.

Unde?

Unii ômeni își trag de sémă decă dau de réu; întörnă 'ndërëpt și pornesc pe altă cale. Alții însă desperéză, închid ochii și se aruncă 'n foc.

Todică n'a rentornat. A mers la birt.

Dar i-a eșit sôrtea 'n cale.

Cole 'n crucea drumului așteptă Firucă. Eră singură și tristă.

Todică o vëdu, și i se umplu sufletul de bucurie.

Todică eră hulit, și eră demn de hulă; dar avea un suflet bun, și acest suflet bun eră plin de dragoste.

Când nu-l iubiă nimenea 'n lume — i iese 'n cale o copiliță mică cu un trandafir — altă n'avea — s'e-pună pênă, se nu mERGă ca un strein. Și el n'a uitat acësta copiliță în veci.

După trei ani o revede. Frumôsă ca o dînă, bună ca un ânger, și credinciosă ca o drăguță.

Un om eră 'n lume de care ascultă, de care se temea: ea, Firuca.

— Todică, unde mergi?

— Unde merg? Hm, unde merg! Merg Firucă se beu lumea asta tötă. Nu scii tu Firucă, cât e de verde și de pestrită lumea asta decă-ți bei nêcasul. Tu Firucă! se fie lumea asta de surcele, o aș aprinde ardă-o focul; eu aș bé vin și m'aș uită la ea cum arde.

— Măi Todică!

— Ce-i lellico?

— Sê-ți spun una.

— Ba două Firucă! Spune-mi, sê-ți mușc gurița ta acea spunătore.

— Dar fără glumă!

— Fără glumă deu!

— Măi Todică!

— Ce-i lellică?

— Măi! Nu e mai frumos om pe pământ ca omul tréz și muncitor. Cel tréz, scie ce face; cel ce scie ce face, muncesce și agonisesce...

— Firucă!

— Ce?

Todică stătea cu ochii 'n pământ și cugetă.

Firuca așteptă vorbă; dar Todică tăcea.

Apoi începú:

— Sê fii sântôsă!

— Omul tréz și muncitor, — repetă Todica, — apoi se 'ntorse și porni — îndërëpt.

* * *

Firuca iubiă pe Todică, il iubiă așă réu cum eră; și Todica iubiă pe Firuca cu tot sufletul.

Ei, dar Firuca eră fêtă scumpă. Eră scumpă, că eră frumôsă, și eră scumpă, că eră bună și avută.

— Pe tot degetul de cepețitori — povestiă mamă-sa prin sat.

Și nu eră vorbă gólă.

Apoi Firuca eră fêtă de dat, eră cum e fêta mai în flóre.

E scumpă și e de dat. Deci o vor duce cum duc florile cele alese, se va duce, și nu va așteptă până își va sferși nebuniile sale un nebun ca Todica.

Apoi nici nu e de el flóreă cea alêsă, poma cea bună.

Dară ce a scris ursita în cartea sa, nu o scie nimenea 'n lume.

Nu s'a mênat patru sêptemâni, și Firuca eră măritată.

După cine?

După Todica!

Așă scrisese ursita în cartea ei.

Tôtă lumea și-a bătut în pâlmi când a audit că Firuca cea frumôsă și avută se marită după Todica cel réu și grăit.

Fetele o-au clevetit, neveste o-au povestit, și babele o-au dojenit. Dar Firuca eră tare ca pétra.

Ei, — avea rudenii multe, ômeni de rënd, nănașa, bunica, mătușa — tôte i-a vinit pe cap.

— Firuco, puilul lelei, trageți de sémă, diceau și se legănău, și se șiscau; dar Firuca își trăsese de sémă cu inima ei, cu Ddeu de care se rogă deminëța și séra — și nu se plecá.

Dragostea cea tare, și Ddeu cel mare erau cu ea, și nu o putea invinge nimenea.

Tatăl ei eră un om cu minte. Nu vorbiă multe, dar când vorbiă, făcea ispravă.

(Incheierea va urmă.)

V. R. Buticescu.

Sócra vielénă.

Balladă populară din Ardeal.

os in Țera românescă,
O cetate 'mperătescă,
N'avea cine s'o grigescă;
S'a legat un fecioraș,
Cu numele Tudoraș.
Tudoraș s'a insurat
Și cătană l'a luat
Și carte că i-a picat
La cătane de plecat.
„— Maică, măiculéna mea!
Grigesce-mi nevêsta bine,
Dór nu fuge dela mine.
Dă-i colac de grâu curat,
Dór șede la noi cu drag;
Dă-i colac cu lapte dulce,
Dór dela noi nu s'a duce!”

Tudoraș cum a plecat,
Sócra-sa mi s'apucat
Și 'n cămară mi-o chiamat-o
Și cămara mi-o cuiat-o.

Iér nevésta vai de ea,
Vedându-se singurea,
Incepû a trăgână :
„— Vêrsă Dómne Têrnăvile,
Sé 'mprăştie taberile ;
Sé vină şi soţul meu,
Sé me scôtă dela rêu !“
Dumneşeu sfântul a dat,
Têrnăvile de-au vêrsat,
Taberile-a 'mprăştiat.

Soţul ei, când a picat,
Nici in curte n'a intrat
Şi de muier-e-a 'ntrebat :
„— Maică, măiculéna mea !
Unde-i soţióra mea ?“
— Decând tu mi-ai cătănit,
Soţióra ţi-a murit“.
— Maică măiculéna mea !
Vin' arată-mi morméntul,
Sé-mi mai stêmpêr sufletul ;
Vin' ş'arată-mi ţerina,
Sé-mi mai stêmpêr înima !“
— Dragul maicei copilaş !
La morménu-i duce-te-aş,
Ţerina-i aréta-ţi-aş ;
Dar ploile, ce-au plouat,
Morméntul mi l'au spêlat,
Că nu-i modru de aflat !“
— Dă-mi măicuţă cheile,
Sé-mi descui cămerile,
Sé-mi vèd maic' averile !“
— Cheile nu-ţi le-oiu da,
Cămara nu-i descuiá,
Căci am o ţigană 'n ea,
Şi ţigana de şi-i négră,
Témă mi-i, că ă-a fi dragă“.

Dar el mi s'a mâniat,
Uşa 'n patru mi-a crepat,
Soţióra ş-a aflat.

El din graiu, că mi-a grăit :
— Dragă soţióra mea,
Ce doreşti la sócră-ta ? !
Ori de puşcă d'impuşcată,
Ori de sabie tăiată !“
— Şi de puşcă d'impuşcată,
Şi de sabie tăiată.“

* * *

Frunză verde-a macului,
Fire-ai sócr'-a iadului ;
Frunză verde din câmpii,
Fire-ai maică, n'ai mai fi !

Gr. Sima a lui Ion.

Studii limbistice.

— O sută de etimologii revindicate. —

(Urmare.)

Repetiția pleonastică a pronumelor formă ză rotundă și armonia fraselor în cuvântare, și este întemeiată în dinamica dezvoltare a limbii. Tot a stfel de repetiție pleonastică a pronumelor (articulilor) se află și în declinațiunea noastră română, d. e. „omul ăl bun“ și „omul cel bun“, care este tipul renumit de : „homo

ille, ille bonus“, despre care atâta cêrtă între filologii români și străini, și care asemenea nu este alta ce nimic decât o dinamică dezvoltare de rotundare și de armonie intru formarea fraselor de cuvântare. Despre poipunerea articolului în limba română, și despre tipul : „homo ille, ille bonus“, vom lucra alta data într'un tractat special. Cu acesta ocașiune mai aduc aminte, cumcă la anul 1861, un profesor român de mare însemnătate, publicând în mai mulți numeri ai unui jurnal român din Ungaria, un tractat limbistic, sfătuesce să scótem și să lăpêdam din limbă pe „sunt“ în prima persónă singurariu, și pe „mi-s“ bănățenesc, dîcînd că sînt corupțiuni și stricăciuni de limbă ; el dîcea ca să ținem numai pe „sûm“. Atâta despre însemnătatea dialectelor limbelor romane, fața cu originea noastre romane.

Cu privință la regulile și principiile de etimologizare, avem numai de observat :

1) Cumcă acolo unde materialul cuvântului (literele și silabele) conced derivarea de după regulile limbistice, dar nu o concede semnificațiunea (înțelesul logic), acolo de regulă nu este permisă etimologizarea. Etimologiile, mai vèrtos din limbi străine dela cuvinte cu înțeles secundariu, derivat, sinonim ori figurat sînt în genere defectuóse și de lăpêdat. Est-mod nu se póte derivá cuvêntul : „bucuria“ — latitia lat. dela albanelul „bucurá“ — pulcher lat. căci nu concede înțelesul logic. Cuvêntul „bucurá“ se derivá dela : „boncur“ friulan (Ascoli : „Sull' idioma friulano e sua affinità colla lingua valaca“, Udine 1846 pag. 28), care însemná „bon-cuore“ : bună inimă, bună dispozițiune de inimă, italianesce, de aci apoi s'a făcut : „bon-curá“ și în urmă „bucurá“. Asemene nu se póte derivá cuvêntul „umilire“ dela slavonescul „umiliti“, cari însemná : commovere, consolari, pati lat. bewegen, erschüttern, trösten, leiden germ., precum vre dl Miklosich : „Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialekte“, Wien 1882 Vocalismus III pag. 6 și dl Burla : Convorbiri literare. Iași, anul XIV din 1880—1881 pag. 274—275, căci acesta derivațiune nu o concede înțelesul logic al cuvântului. Cuvêntul românesc derivézá dela „humiliare“ lat. care în limba romană rustică a trebuit să sune „humilire“, precum cugetă și dl Miklosich locul citat. În dialectele limbelor romane dela apus, s'a prefăcut o suprinđetóre multîme de verbe de prima conjugațiune în verbe de a patra conjugațiune. Rotisarea, adevă strămutarea lui „l“ în „r“ din limba română nu stă absolut precum crede dl Burla, nici strămutarea lui „i“ scurt în „e“. Este la mijloc puterea asimilării : laetan re leatan, caol re caol, din limba galo-celtică, adevă : vocala lată (grósă) cere vocală lată, și vocala subțire (e, i) cere vocală subțire. Drept aceste „i“ intonat din capêtul cuvântului, ca și în cuvintele „șindili“, tupili“ etc. a susținut pe „i“ scurt din silaba penultimă, adevă : l'a asimilat, l'a infecțiunat, și în urma acestui proces a trebuit și „l“ să remănă nestrămutat în „r“ pentru mai buna sunanță (veđi și cele ce dîce dl Lachmann mai în jos). Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slave etc. Frankfurt a/M. 1879 pécătuesce mai la tot cuvêntul contra principiilor de etimologizare, căci reconsideră mai în tot locul : înțelesul logic, va să dîcă : nu este critic, nu este științific, precum ne vom convinge din etimologiile următóre.

2) Acolo unde este indoiélă între o etimologie din elemente romane și elemente străine, trebuie dată preferință etimologiei romane, pentru că limba noastră este din partea filologilor de primul rang din Europa recunoscută a se ține de familia limbelor romane, și pentru că principiile ei sînt romane. Astfel greșesce dl Miklosich : „Die slavischen Elemente im Rumänischen“ Viena, 1862, când numeră suficsul nostru „— iela“

(eala) d. e. socotelă, scutelă, negrelă etc. între cele dubie, apoi în : „Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialekte, Wien 1881 vocalismus II pag. 37 și Consonantismus I pag. 52 și 72 între cele slave, măcar că Diez : Grammatik der romanischen Sprachen tom. II pag. 327 dice apriat : „nelatin nu se pare a fi suficul acesta“, apoi : „înțelesul latinescului „—ela“ nu contrădice înțelesului românescului „—éla“. Principiile și regulile limbei pentru etimologizare nu stau absolut ca dătătoare de indreptariu. Dl Lachmann * dice : „Alle Regeln (einer einzelnen Sprache) beruhen auf Beobachtungen der gesetzmässigen oder irrenden Thätigkeit des Sprachgeistes, bei der jeder Irrthum wieder Gesetz werden, und wieder neues Abirren zulassen kann“. Adecă : „Tote regulile (unei limbi) se întemeiază pe observarea activității legiuitoare și rătăcitoare a spiritului limbei, la care totă rătăcire poate deveni ieră lege, și poate concede ieră o nouă rătăcire“. — Față cu acest mare principiu limbistic, nu are dreptate dl Burla : Convorbiri literare, Iași, anul XIV din 1880—1881 pag. 275 când dice : cumcă „glie“ nu se poate derivă dela latinescul „gleba“ (glebe), fiind că de după regulile limbei a trebuit să producă „ghie“. Românul din Bănat din părțile Oraviței rostesc până în ziua de astăzi „glimp“ în loc de „ghimp“, apoi „inglimpă“ în loc de „inghimpă“ etc., asemenea rostesc încă „melă“ (partea femeiescă dela : mel) în loc de „méua“.

Deci urmăză cele 100 de etimologii revindicate latinității limbei române.

1) *Pică*. Acest cuvânt are trei înțelesuri : a căde, a picui (apa) și a lovi (fallen, tröpfeln, schlagen germ.) d. e. a picat jos, pică streșina (ploia de pe ea), l'a picat în cap. Cihac : Dict. etym. tom. I pag. 203, de și numeră cuvântul acesta între elementele romane, totuși reu il derivăză dela „piccolo“, „picciolo“, „piccino“ ital., cari însemnă „mic“ și „puțin“, căci înțelesul logic nu concede această etimologizare. Nici dela cuvântul vechiu roman „pic“, care însemnă „simcea“, „verf ascuțit“ (după Cihac), nu se poate derivă din aceeași cauză a semnificațiunii. Cu atâta mai puțin se poate derivă, după Cihac, dela „picus“ lat. pasere care ciocnesce cu cicul (ciocul) seu ascuțit scôrța arborilor. — Ajunge că dl Cihac asemnăză acest cuvânt și cu albanesul „pikë“ care însemnă „strop“ și „simcea“. Când colo iecă și vine dl Miklosich : Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialekte, Consonantismus II pag. 17 și ne spune, cumcă cuvântul „pică“ este albanes de origină, dechierând și forma de „picătură“ (în loc de chicătură) de falsă. Se vede până unde poate ajunge rătăcirea.

Acest cuvânt este din limba romană rustică păstrat în dialectele Italiei superioare. Monti : Vocabolario dei dialetti della città e diocesi di Como, Milano 1845 pag. 186, 187 ne spune, cumcă în dialectele din ținutul lui Como însemnă : „pica“ a căde la pământ d. e. „audă a pica“ — audare a precipizio, ruinare di un erta ital. apoi ieră : „pică“ a lovi (percuotere ital. schlagen germ.) d. e. „l'è stăa picăa su“ — fu percosso ital., în urma : „picia“ — scaturire ital. hervorquellen germ. Ieră Monti : Vocabolario della Gallia cisalpina e celtico, Milano 1856 pag. 80 aduce „pica“ cu înțelesul de „caduta“ ital. și „pică“ cu înțelesul de „battere“ ital. Azzi : Vocabolario ferrarese, Ferrara 1857 pag. 214 produce „picciar“ cu înțelesul de „percuotere“ ital. Carisch : Wörterbuch der rhäto-romanischen Sprache, Chur 1848 pag. 114 aduce : „pichiar“ cu înțelesul de „schlagen“ germ. Banfi : Vocabolario milanese-italiano, Milano 1852 pag. 642 încă arătă : „piccā“ cu

înțelesul de „battere“ și „cadere“. Olivieri : Dizionario genovese-italiano, Genova 1851 pag. 341 aduce „piccā“ pentru batere (percuotere). Du Cange : Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—1850 tom. 5 pag. 243 produce „picare“ cu semnificațiunea de „verberare“.

2) *Buleandră*. Acest cuvânt însemnă : a) vestminte rele, purtate, și b) muiere stricată, desfrănată. Cihac : Dict. etym. daco-romane éléments slave etc. pag. 33 derivă acest cuvânt dela boemescul : „planda“, „planta“ (Blouse fr. Fuhrmannskittel germ.), „platu“ (toile fr. Leinwand germ.), apoi dela polacescul : „plat“, „plotek“, „platka“ (morceau de toile, de drap fr. Stück Leinwand, Tuch germ.), în urmă dela vechiul slav : „platū“ și „platicī“ : panus detritus lat. Dar acesta etimologizare a dlui Cihac nu se poate justifică, nici cu privință la semnificațiune, dar nici cu privință la materialul cuvântului. În capăt dl Cihac încă pomenesce și de „balandra“ (muiere desfrănată) din dialectul tirolese, precum și de „balantrano“ (vestmēt) din dialectul neapolitan, și „palandrano“ din limba ital., dar dice, cumcă „buleandra“ română cu „balandra“, „balandrano“ și „palandrano“ italianesc, nu au de cât un raport de idei.

Dar trebuie a sci cumcă cuvântul „buleandra“, cu amândouă înțelesurile sale, este lătit în toate dialectele Italiei, până și în Spania, prin urmare trebuie să recunoscem că provine din limba romană rustică. Astfel „palandrana“ la Morri : Vocabolario romagnolo-italiano, Faenza 1840 pag. 539 însemnăză și vestmēt și muiere desfrănată. La Monti : Vocabolario dei dialetti di Como, Milano 1845 pag. 12 „balandra“ însemnăză om desfrănat, stricat. Tot astfel la Monti : Vocabolario di Gallia cisalpina e celtico, Milano 1856 pag. 8 „balandra“ însemnăză : dissoluto di costumi, adecă : om stricat, apoi „pelandra“ însemnăză : muiere desfrănată, dar și vestmēt lung. Tot Monti în locul citat spune, cumcă în Piemont sună acest cuvânt „plandra“. În dialectul milanes, precum arătă Banfi : Vocabolario milanese-italiano, Milano 1852 pag. 58 „balandra“ însemnăză om stricat. Biundi : Dizionario siciliano-ital. Palermo 1857 pag. 292 spune că „palandra“ însemnăză vestmēt. În Toni : Vocabolario bolognese, Bologna 1850 vine înainte „palandrana“ pentru mantello ital. adecă : mantauă. La Azzi : Vocabolario ferrarese ital. Ferrara 1857 pag. 202 însemnăză „palandrana“ un vestmēt. La Beronie : Dictionnaire bas-limousin pag. 17 vine „bulliaco“ înainte, și însemnăză : muiere desfrănată. În Dizionario pavese-ital. Pavia 1829 pag. 14 vine balandrān, cu înțelesul de vestmēt, de țolă. În limba spaniolă „balandrān“ însemnă un fel de vestmēt. În Du Cange : Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—1850 tom. I pag. 546 vine „balandrana“ cu înțelesul de : pallii species, nostris balandras. În legătură stă și „landra“, „slandra“ a limbilor romane, care însemnăză muiere desfrănată, precum arătă Diez : Etym. Wörterbuch der romanischen Sprachen, Bonn, 1853 pag. 199. Dela „slandra“ derivăză și „suleandra“ noastră, cu înțelesul de : muiere sdrănturōsă, desfrănată.

Cu privință cumcă cuvântul „buleandra“ cu amândouă înțelesurile sale vine înainte mai în toate dialectele Italiei începând dela Tirol, din Lombardia până în Neapol și Sicilia, și până în Franca meridională și în Spania, deci trebuie să recunoscem : că provine din limba romană rustică în limba noastră. Pentru mai buna sunare a trecut „a“ din prima silabă în „u“ și apoi s'a innălțat în „o“ ca în „botez“ și „poramb“ etc.

3) *Glăbă*. Acest cuvânt însemnă : a) dare ori pedepsă în bani, b) mărțogă de cal, și c) om decrepat. Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slave etc.

* Boehmer : Romanische Studien, Bonn 1880 15 Heft pag. 453.

pag. 121, 122 produce pentru înțelesul de „dare, pedepsă în bani“ al acestui cuvânt pe bulg. „globŭ“ pe sërbo-croat. „globa“, „globiti“, pe grec. *γλοπα*, pe alban. „ghjobe“, confundă în urmă și pe polac. „glovna“, boem. „hlavne“ și pe rusescul „poglovstina“, cari derivează dela „glava“ (cap, căpătină) și nu au nici o legătură logică cu „glôba“ noastră. Dar pentru al doile și al treile înțeles al cuvântului „glôbă“ nu are dl Cihac nici o etimologie.

Cuvântul românesc derivează dela „gabela“ al limbilor romane, care vine înainte în dialectele italiene cu toate trei semnificațiuni ale „globei“ românesci. Acest „gabela“ prin metatesă, adică prin strămutarea lui „l“ din silaba finală în silaba primă, devine „glăba“ și apoi prin înălțarea lui „ă“ în „o“ glôba, care această metatesă nu numai că este concasă, prin știința limbistică comparativă, ci este și justificată prin cele trei semnificațiuni ale cuvântului, cari convin pe deplin cu limba română. Dialectele italiene fac și mai cumplite metatese, d. e. „fevre“ în loc de „febre“ (Olivieri: *Dizionario genovese-italiano*, Genova 1851 p. 192). Apoi „gralime“ pentru „lacrime“ (Blanc: *Grammatik der ital. Sprache*, Halle 1844 pag. 633). În Angeli: *Vocabolario veronese* p. 25 vine „faliva“ pentru „favilla“. În Morri: *Vocabolario romagnolo-ital.* Faenza 1840 p. 335 vine înainte „gabela“ cu toate trei semnificațiuni ale cuvântului românesc. Apoi Angeli: *Vocabolario veronese-ital.* Verona 1821 pag. 29 produce „gabela“ cu semnificațiunea de: *dazio ital.* Abgabe, *Steuer germ.* dar și cu înțelesul de „mărtogă“, *rozza ital.* *Schindmähre germ.* Diez: *Etym. Wörterbuch der romanischen Sprachen*, Bonn 1853 pag. 158 cu nedrept revindică acest cuvânt limbii germane. Deci se adevărește, cumcă din limba română a intrat acest cuvânt în limbele slave meridionale

4) *Scârbă*. Acest cuvânt înseamnă: *nausea, fastidium, aversatio lat.* *Eckel, Abscheu, Abneigung germ.* Dl Cihac: *Dict. etym. daco-romane éléments slave etc.* pag. 329 derivează acest cuvânt dela vechiul slavenescul „skrŭbŭ“, care înseamnă: *cruciatuș, cura, aegritudo animi, moeror lat.*, ducând în combinațiune și pe croatul „skerb“, care înseamnă: *grijă și atențiune*. De aci se vede cu câtă ușurătate face dl Cihac etimologii slave din cuvintele române, căci nu vede, sêu nu vre să vedă, cumcă înțelesul logic nu condece deducerea cuvântului român dela aceste rădăcini slave. Dl Miklosich: *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae 1862—1865 pag. 851 asemenea deduce cuvântul românesc dela vechiul slav „skrŭbŭ“ și este în această privință premergătorul lui Cihac.

Cuvântul românesc se derivă dela „scaber-brabrum“ lat., care înseamnă: *schäbig, rauh germ.* — Din „scaber“ lat. s'a făcut apoi și „scabies“ lat. de unde „sgaiba“ noastră. În Monti: *Vocabolario della Gallia cisalpina e celtico*, Milano 1856 pag. 94 se află „scabro“ și „scabross“ derivat dela „scaber“ lat. dar adiectivul „scabross“ are chiar înțelesul limbii române de „fastidios“ *ital.* *eckelhaft, überdrüssig germ.* Monti aduce și exemplul de „om scabross“, traducând pe italianese cu: *uomo fastidioso*, va să zică chiar: *om scârbos*, în înțelesul limbii noastre. Diefenbach: *Glossarium latino-germanicum*, Francofurti a/M. 1857 p. 414 și 415 arătă formal și formațiunea lui „scabies“ și „scabiosus“ din „scaber“ lat. Din „scaber“ lat. prin metatesa lui „r“ din silaba finală în silaba primă se face „scârba“, care purcedere se justifică și prin semnificațiunea ce o are limba noastră asemenea cu dialectul italian.

(Va urmă.)

Cum să criticăm?

(*Respuns la întimpinarea dlui M. Pompiliu, din nr. 8 al „Familiei“.*)

(Urmare.)

În șirele ulterioare ale întimpinării dl M. P. află, că cu cele ce șisem despre cesura de aur sêu cesura divină în lirică, am făcut „o teorie confusă asupra ceea ce se chiamă punctul culminant într'o poezie“. Se pôte. Numai cât mersul desvoltării simțământului liric cam ca noi îl descrie și marele măiestru al esteticii Vischer (*Anschwellen, Ausbrechen, sich Beruhigen ist der natürliche Verlauf jeder besonderen Stimmung*, *Aesthetik* pag. 1336). Afară de acesta noi vorbirăm la cestiunatul loc mai vêtos „de forma și tehnica internă a poemelor lirice ca de semnătura adevăratului liric“, și deci de „o întorsură scurță, surprindtore“, prin care simțământul, desvoltat în partea primă a poeziei lirice, se introduce, erumpe. Va să zică am vorbit de o anumită proporțiune, simetrie în espresiunea celor trei faze ale simțământului liric, despre care simetrie Goethe (în *Morphologie*) dîce: „*Je unvollkommener das Geschöpf ist, desto mehr sind dessen Theile einander gleich oder ähnlich, und desto mehr gleichen sie dem Ganzen; je vollkommener das Geschöpf wird, desto unähnlicher werden die Theile einander*“. Nu e dară tot una punctul culminant al dlui M. P. și secțiunea de aur a noastră, despre care ultimă așa se vede că dsa nici ideie n'are, și pe care, după Grecul Euclide, repausatul dr. Zeising cel dintăiu o aplică, în fața academiei bavareze, la produsele naturei ca și ale arților (în *Neue Lehre*.) Cu toate aceste legea morfologică din vorbă o aflăm oșcum instinctiv observată mai peste tot de liricii mari, și așî densa e dechierată de lege inomisă mai ales încat pentru poezii lirice.

Âncă mai tare își dă în petec dl critic al „Convorbirilor lit.“, când la observațiunea noastră din recenziune, că „esteticii și criticii literari de așî recunosc în satirele de și pline de vieță, dară dulci ale lui Molière risul vindecător a lui Plaut“, ne spune cu un aer magistral, că „totă lumea șcie, cumcă Molière este renumit pentru comedii sale, dar că ar fi renumit pentru satire făcute după modelul celor compuse de Plaut, acesta numai dr. Silași o șcie“. Noi mărturim sincer, că cu durere simțim êșșine, cât de puțin șcim din unele lucruri și cât de multe sânt, din cari nu șcim mai nimic. Dară cu privire la obiectul din întrebare, așcurăm pe dl M. P., că șcim cel puțin așa de bine ca dsa, cumcă ambii mari literatori memorati au scris numai comedii. Ne mirăm însă vêtând, cum dsa criticând nu șcie nici atâta, că la orice comedie pôte omul vorbi de satira ei, fiind satira ca și umôrea și ca și bon-motul (der Witz) unul din elementele comediei.

Intr'adevăr ce e satira și care e caractrul ei? Caractrul satirei în general e negativ; pentru că tot terenul poeziei comice, de care se rașimă și satira, e în ființa lui negativ, intru cât adică totă comica consciință despre adevăratul raport între ideia, ce ni-o propune, o produce contradicând resturnării aceluia raport în realitatea vieții. Diferința între comică și satiră stă numai în aceea, că intru producerea comicului fantasia procede în mod naiv și oșcum blând, nevinovat, procede dară încâtva mai pozitiv; pe când satira, mișcată de mânie așa dîcând materială față de realitatea întorsă și întortocată a lumii, la care aplică cu știință și știință măsura ideii, e prin consecință și în dispușețiunea fundamentală a procedurii sale negativă. (Vischer o. c., pag. 1458 și urm.) Poetul comic ca și cel satiric ne presintă, unul ca și altul, vițuriile morale ori ridiculositățile societății și vieții, pentru ca să

ne înalte la contrarul lor, la cum nu e, dar cum ar trebui să fie societatea și viața, la idealul adevărului, bunului și frumosului estetic. Numai cât cela ni le prezintă mai mult râdând, și oșecum prefăcându-se că nu-i pasă de acele rele, că le consideră de niște nebunii, de cari nu poți decât să râzi; cesta din contră ni le înfașează mai mult supărat și amărit în sufletul seu pentru dăsele. Iecă desclinierea!

Chiar pentru șa mânia și supărare, pentru acesta dispozițiune fundamentală nepoetică, poezia satirică dimpreună cu cea didactică stă numai la marginile terenului poeziei adevărate, și amândouă pe lângă cele trei genuri poetice, al epiceii, al liriceii și al dramaticeii, nu formează gen separat. Asta încă și din aceea cauză, căci atât poezia satirică, cât și cea didactică în privința formeii esterne, ce îmbracă, se alătură acuzii la unul acuzii la altul din memoratele trei genuri principale. De epică se alipesc p. e. parodia, travestia, o sumă de romanuri satirice, și așa numitul epos comic, care nu e altă ce, decât satiră, propriu și adevărat epos fiind numai cel serios; de lirică unele epigrame și cântecele ușurele; de dramatică unii dialogi, unele epistole dialogisătoare și, din punctul de vedere dezvoltat mai sus, comediiile. În adevăr „cu cât satira se preface mai mult în dramă, cu atât se poate densa mai bine ridică la adevăratul comic; căci poetul satiric din starea sa opusă și contradicătoare lumii se poate prin persoanele dramei mai ușor smulge, și se poate mai lesne prerăpi la beția umoreii adevărate. Exemplu e Aristofane cu comediiile lui“. (Vischer o. c., pag. 1461.)

Să ne ierte drept'acea dl intimpinător, ca manduși de un măiestru estetic de talia lui Vischer, se cutezăm a grăi și noi de satirele lui Plaut și Molière. Căci acești nemuritori comedici de asemenea n'au făcut alt ceva în comediiile lor, decât au satirisat, decât au sbiciuit râdând moravurile preverse și stricate (ridendo castigarunt mores), unul pe ale Romei, celalalt pe ale Franciei din timpul lor, întocmai ca Aristofane pe ale Greciei („so ist ein Schelten und Schimpfen auf das griechische Leben, wie es geworden, der Grundzug der Aristophanischen Komödie, so beginnt I. P. Richter mit Schwifflischer Galle; dies Aussprechen der Bitterkeit ist eigentlich positive, directe Satyre etc.“ Vischer o. c., pag. 1459), întocmai ca Alecsandri al nostru cu „Iorgu dela Sadagura“ scl. pe ale Moldovei cum se pronunțară chiar și „Conv. lit.“ de numeroase ori, și întocmai ca alții pe ale altor țeri și societăți.

După mustrele, ce le scosem până acilea din intimpinarea dlui M. P. și cari în parte arată totodată măsura cunoscințelor dsale estetice, lectorul nepărtinitor își va pute face „a priori“ ideie, va pute încă de pe acum judecă, cam cât valorază dezvoltările dsale ulterioare. Asta mai ales decă vom spune, că pe lângă sarcasmi peste sarcasmi și ironii peste ironii, de cari abundă și acesta parte a intimpinării, dl M. P. și aici are a face cu demonii și spirite necurate, cu „dei rei, cari au ispitit pe dl Păcățian“ și l'au împins la fapta cesta și ceea. Lucru firesc altmintea dela dsa; „Ilectere si nequit superos, Acheronta movet“; dsa trebuie cu ori-ce preț să-și mântue darea de sēmă din „Conv. lit.“ față de recensiuinea noastră.

Ci ian să vedem, decă o poate mântui ori ba, fie chiar și pe acesta cale și cu ajutorul țăilor celor rēi.

Dl intimpinător ar iertă „noului poet“ Păcățian tôte defectele în rimări și în demnitatea expresiunilor scl., în privința căroră noi ne făcusem mai multe observațiuni; „dară păcatul cel mare al dlui Păcățian stă în fond, în concepțiuni și simțeminte, în ideile cele incurcate și estravaganți, în imaginile cele greșite, în simțirile cele simulate, într'un cuvânt în lipsa cea mare

de originalitate și de concepțiune poetică“. Spre a-și propți acesta sentință nimicitoare, dl M. P. implinesce ceea ce noi, după dsa, „nu ne-am dat ostentelă a face“; adecă cele trei poezii păcățianiane, din cari într'un scop seu altul citasem câte o strofă doue, le ia la o „analisă minuțiosă“, într'adevăr așa de minuțiosă, încât dsa despică și părul în două, și află nod și în papură.

Timpul și spațiul nu ne permite a cită și refută tôte punctele pe cât lungelor și latelor, pe atât și puțin intemeiatelor analisări ale intimpinării. Vom aduce dară ierăși numai mustre.

Ideia fundamentală a poeziei „Crénga ruptă“ (un suflet, care a nutrit speranțele cele mai frumoșe, vedându-se de-odată lovit cu putere de sörtea fatală, perde ori-ce credință în bine, nimic nu-l mai impresiunează și mângăie, acesta ideie, dice dl intimpinător, a inspirat sute de poeți. Are dreptate. Noi mai adaugem, că șa ideie a inspirat și va mai inspira mii și deci mii de poeți, pentru că nimic nou nu e sub sörce.

Dar ideia ca ideie, trecă ducă-se. Inse forma ei (o turturică cântând pe o créngă ruptă, se o indemne pe acesta cu tot adinsul, ca să de muguri; și primăvera, vērītă într'un sin pătimitor, se rōge, ba chiar se silēscă inima cea sdrobotă, ca să-și vie în fire și să iubēscă de nou) nu e nouă și naturală. Imaginea turturicelei pe crénga ruptă este o ideie silită, pusă pentru efect. Da, respundem noi, pentru efect; căci efectul, emoțiunarea este scopul, singurul scop al poeziei și peste tot al arților. Nici se poate numi silită cestiuana imagine; căci mai în tōfe literaturile poetice turturica e simbolul așa dicend stereotip al intristării profunde, nemărginite, nemărgăiate.

Dar să luăm a minte și să ascultăm mai departe rațiunamintele, spre a nu dice sofismele dlui intimpinător. „Decă turturica, dice dsa, seu indiferent altă pasere din tēmplare se aședă pe crénga ruptă a unui pom, ce scie densa de asemeni crengi și ce-i pasă? Pe ea o impresiunează viața cea nouă, ce se revērsă primăvera în tôte părțile“. Are ierăși tōtă dreptatea dl M. P. Numai cât atunci cum de p. e. lemnul corn, încă și mai nerațional decăt turturēua, scie și i pasă de restristele Romānului, când i dice:

Frățiore Romānaș
Crénga lungă dați-o-aș,
Ca s'o faci arc de reshoi,
S'alungi leșii dela noi.
Lasă boii, frățiore
Și te dă la vânătoare,
Că nu-i timp de plugărie,
Și e timp de vitejie!

(Alecsandri: Poezii populare ale Romānilor, pag. 44.)

Numai cât atunci dsa ar trebui să propună ștergerea poeziei și a arților din cartea și dintre mijlocele culturai omenesci, ca animalele, plantele și chiar munții și petrite, în fabulele unui Esop și ale altora și peste tot în poezie, să nu mai simțēscă, să nu mai vorbēscă, să nu mai de svaturi omenilor, cari svaturi contribuira până acum atât de mult la progresul, cultivarea și polēirea omenimei.

(Incheierea va urmă.)

Dr. Grigoriu Silași.

Cronică bucureșcă.

— 19 aprilie (1 maiu.).

(Vinerea patimelor la țără. — Odată și ați.)

Un tablou!

Sórele inecat în cęta zarei, ascundędu-se sub gęna cęmpului, abia mai trimite, ca un ochiu aprópe d'a se stinge, câteva rađe lungi, atát de lungi cýt lungesc tóte umbrele, pe ogórele 'negrite de ferul plugului, pe verđile covóre de gráu, pe cęmpiele abia înflórite. Sgomotele ęilei murind unul cýt unul, satul începe a se cufundá în umbre tot mai dese, tot mai negre; ici colo opaitele încep a se aprinóe prin cásutele albe și curate ca cele de 'ntáiu flori ale primáverei, aruncând pe prispa lipitá din nou și în ograda frumos máturatá cýt-te-o slabá fáșie de luminá prin ferestruiele încadrate în înflórite chenare vinete și roșii.

Dar deodată în mijlocul linisței și tăcerii de sérá lilieci se avęntá speriați din clopotnița de lemn, îngritá de timp, a bisericeii satului. Ei ating în sbor cu ale lor aripe buzele cele știrbite ale vechiului clopot care scóte un sunet rágușit și se perd în spațiu, prin lunguiețele ferestre ale clopotniței, speriați de lumina ce imprascie în giuru-i felinarul țircovnicului care suie greoiu treptele pentru a tocá. E „Vinerea patimelor” și e ceasul de rugáciuni.

Giocantul se rádicá și cade pe hárbul de fier ce-iaternat de grindile trențuite de cari. Ántáiu rar, grav, apoi tot mai des, loviturile se urmęzá cu o volubilitate minunatá implęnd aierul linisnit al serei cu ticáitul lor zinghinitor. Una dupá alte se deschid tóte ușile și figuri sbircite, obraze tinere, dar tóte tacute, în armonie cu seriositatea momentului, es din fie-care colibá, îndreptându-se în pilcuri-pilcuri de umbre negre, spre locașul Domnului.

Acum tóca dá ultimul suspin și clopotul i urmęzá. Limba de fier se isbesce de învelișu-i de acióie jeluindu-se în regulatá cadență. În aceeași clipá ograda cea plină de cruci și movițe se ample de ómeni și jálenie. La fie-care piétrá, pe fie-ce mormęnt, candela funebrá s'aprinde și mamele-și bocesc copiii, cei în picóre pe cei cari au cýtut, cei în vięta pe cei cari nu mai sânt!

Dar clopotul contenesce și sántá slujbá începe. Acum și durerile omenesci amuțesc în fața suferințelor dumnezeiesci. Tóți se ghemuiesc în bisericuța abia 'luminatá, cáci negrimea päreților ei se 'mpotrivesce luminei fácielor aprinse. Aci, iętá în mijloc, întins pe o męsá, sántul epitaf: Imaginea Omului-nou schingiuit de Omul-vechiu, ori învechit în rele. Miele mánuchiuri de flori cu cari mánele credincioșilor au împodobit chipul divinului cadavru, respándesc imbetátóre miresme cari, împreună cu fumul de támáie, se 'nnalță spre boltá de unde icóna Dumneđeului-tatál pare cýt privesce asupra ómenilor. De-o parte, în mijlocul valurilor de luminá, se ridicá Dumneđeul-martir cu fruntea sángeratá, cu brațele întinse pe cruce, cu cóspsa strápușná.

Și cucernicile cýtări lovesc bolțele cele gróse și, urmate de cugetele credincioșilor desbrácați în acest moment de tótá simțirea lumescá, strábat nemárginirea și tot ca

Lacrimile isvorite dintr'un suflet simțitor,
Precum roua dimineței, se ridicá 'n tainic nor

Și se duc de se depune pe al Domnului altar
În odóre prețioșe, în ceresc márgáritar. ¹⁾

Într'un moment dat însé, o mișcare generalá reinsufleșcesc aceste figuri, cari, rápíte în religióșá contemplare, par a nisce statui îngálbenite de timp. Astfel o bátaie de aripá a vęntului clátiná lanurile cu daurite holde. Clopotele încep a se legána din nou, crucifixul se ridicá și epitaful i urmęzá spre eșire. E momentul procesiunii și jálenia și confusia reincep. Lumina roșaticá a fácielor pe cari tóți credincioșii le țin în máni, colorézá cu un mistic ton acest tablou solemn cýtuaia negurile noptii i servesc de cadru máreș.

De trei ori procesiunea ocolesce a satului umilitá bisericuța, ámplęnd aierul de cýtári și de plángerii! Privelisce máreșá care ne pętrunde inima, ne innalță cugetul, ne insufflá credința. Și fie-care atunci, petruns de tainele ei, pe cari zadarnic omul s'ar cercá sę le pętrundá, se inchiná mai lung, mai credincios.

Sânt taine care omul în veci nu le afundá,
Dar inima se 'ncrede în vélul misterios
Ce-acopere-o credință puternicá, profundá:
Când vięta-i furtunosá, ea-i farul luminos.
Pe când au mii de daruri ai sórtei favoriti,
Credința-i bogáția celor nenorociți. ²⁾

*

Dęcá, viętuind în mijlocul unui oraș mare și cro-nicar al unei capitale, am tras în rápedimea condeului un tablou de țără, am fácut asta pentru cá aci în Bucureșci, n'aș fi gásit aceeași cýtádurá în credință, aceeași curáție în cugete. Aci, în orașe, sântem ori-ce: materiališti, positivišti, realiști ori socialiști, și chiar nihilišti dęcá vreți; numai drepti credincioși, nu! Aci, cum dice poetul:

Noi nu mai credem astáđi în cele nevęđute,
Noi nu mai facem crucea, noi nu ne inchinám. ³⁾

cáci orașele, tęrgurile,

. o! ele sânt fácute
Ori-ce simțire mare sę veștejęscá 'n om,
Cum vęntul aspru-al tómniei usucá bietul pom!

Ięcá deci pentru ce nimeni nu se întrebá aci:

Dar care este óre a lumii móștenire
Și ce remáne 'n urma celor ce nu mai sânt?
Fiind în aier mórtea, bętrána omenire
Cu ori ce respirare deschide un mormęnt! ⁴⁾

*

Pentru cá în vięta actualá a orașelor nu gásim vięta pe care o cýtám, și pentru cá în totdeuna când

. . . peste țără un aier de morminte
Látesce-o vreme nouá cu ómenii sei noi,
E bine dar ca omul sę-și mai aduc'aminte
Virtuțile bętráne perdute dintre noi. ⁵⁾

sę vedem în ce chip párinții noștrii înțelegeau religia și cum sciau ei sę se bucure de ęiua când creștinii sęrbátoreșc triumful adevęrului asupra rátcării, al vie-

¹⁾ Alecsandri.

²⁾ Dimitrie Petrino.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ Idem.

ții asupra morții? și sântă pe care noi, oameni de astăzi și oameni de orașe, o sărbătorim și zilele aceste cu totă sârbețimea putincioasă.

Intr'o cârtică fără pretențiuni s'au reprodus tot cu privire la acesta, acum patru-spre-dece ani, câteva pagini ale unui „eminent scriitor român”, al cărui nume cu părere de rău nu l'am găsit menționat, pe cari le ascernem în rândurile următoare :

„Biserica eră patria și patria eră biserica; ele erau nedespărțite una de alta. Cine adornă biserica, adornă patria; cine servia patria servia biserica.

„Lumea totă trebuia să se ierte în săptămâna paștelor; urele câtă să se stingă și confesorii erau împăciuitoarii, judecătorii de pace sufletesci.

„Totă casa își avea confesoarele.

„Fie-care își adună faptele în cugetarea lui, își adună chiar cugetările spre a-și putea depune pe dintr-un rele înainte a celuiia imputernicit a condamna cele de neiertat, a iertă greșele și a da prin decisiunile lui, pacea sufletului.

„Dela copil până la bătrân, dela sclav până la boier, toți trebuiau să se infățișeze criteriului infalibil și nemitarnic spre iertare, seu spre rescumpărarea celor rele cu fapte bune.

„Odată măcar pe an, la Pașce, trebuia tot creștinul ortodox să-și recheme faptele de peste an, să-și facă bilanțul, și pe cele rele să-și le aducă el însuși să le acuse înainte confesorului.

„In totă curtea, in totă casa, dela bordeiu până la palat, intră bucuria cu santele Pașce; și satele, și orașele și capitala erau curățite și adornate ca pomii, ca grădinele in reinvierea naturei cu invierea Mântuitorului.

„Opolență își aruncă din prisose peste indigență : averea da pe din afară, se revărsa peste lipsă. Caritatea creștină, eleimosina, președea la toate porțile, la toate ușile, la toate casele avuțiilor, la fie-ce mănăstire, la episcopie și la mitropolie.

„Casa milelor se deschidea și curtea domnescă se întesă de cei in lipsă.

„Fie-care matrână își avea familiile ei prin mahalale, veduțele și orfanele ei, cărora se constituise tributară, datore obligată, obligată in cugetul ei față cu cel ce este pretutindeni și care implinesce toate, față cu acela pe care nu-l poți încela, nu-l poți minți, nu-l poți amăgi.

„Și la asemenea plăți, la scadențe fixate, cari mai ales erau Crăciunul și pascele, la asemenea ocațiuni venia preceptul cel mare al carității lui Christos care ordonă sufletelor : *Ce face dreapta să nu scie stânga ! ce va da dreapta să nu vedă stânga !*

„Până și pușcăriile, până și cei din ocnă trebuiau să simtă că vine Pascele. Cei din grosuri se liberau, celor din inchisori grele pentru culpe mari li se micșoră penalitatea.

„Omul devenia bun înainte potirului divin cu corpul și cu sângele Domnului intr'ensul, vărsat pentru iertarea păcatelor.

„Și judecătorul devenia om, și ispravnicul devenia om, și ministrul devenia om, și Domnul devenia om. Și, in fața ranelor lui Christos, se simțiau toți de o potrivă obligați unul către altul, pentru că pentru toți Dumneșeu a primit acele rane.

„Biserica eră centrul civilizațiunii, și totă familia se întrecea să espună in biserica enoriei sale, după putere, o pâlă de iconă, o perdea de iconă, o cunună maicei Domnului, un ce-va in fine care pe lângă devo-

țiuinea familiei să mai demonstre încă și abilitatea degetelor agili ale fiicelor de boer.

„A! . . . erau avute bisericile noastre pe atunci. . . . Fie-care din ele eră o casă de facere de bine, unde aduceau bogații și de unde luau săracii.

„Podoba bisericelor eră mândria familiilor. Avuția bisericii eră avuția națională.

„In biserica învăța copilul să-și respecte părinții; in biserica soția să onore și să-și iubescă soțul; in biserica bărbatul să ingrigescă de casa lui. Acolo se învăța că pe cine a împreunat Dumneșeu, omul să nu-l despartă; acolo se întemeia familia, acolo se învăța iubirea de patrie, de Dumneșeu . . .

Câtă deosebire intre odată și aji, intre ei și noi cari am inlocuit morala cu destrăbălarea, caritatea cu necinstea, religia care eră patriotismul cu politica de partide și patriotismul cu spiritul de coterie . . .

Asupra acestui din urmă punct, vom mai reveni de altă-dată.

A. C. Șor.

T r ă d a t a .

— Veți ilustrațiunea de pe pagina 201. —

E mōrtă. Valurile au aruncat-o pe mal. Ōre ce a păcătuit de a trebuit să mōră așa tineră ? ! Nimică. A fost prē bună. A cređut că și alții sūnt asemeni, că bărbații spun totdeuna adevērul. A cređut, a devenit jertfa credinței sale și ș-a ingropat in valuri nenoro-cirea.

I. H.

Ghicitură numerică

de Pr.

2.	19.	12.	3.	4.	Domn vitez și laudat, Ce cu fală s'a nălțat.		
7.	13.	19.	15.	23.	9.	4.	El a fost un rege bun Ș-a dat Romei tron străbun.
		14.	22.	21.	13.		Ōmul cel dintăiu in lume, Care ni-a dat viēță, nume.
		16.	20.	17.	15.		Scōrța și sēmēnța lui Ajută pielariului.
		1.	12.	8.	5.		Mai ales vēra cu vin E bine să vi-o inchin.
		18.	12.	20.	6.	10.	Urmāndu-le, te iubesc, Poporul meu românesc.
				1—23.			Trebuința-i este mare, Fără ea nu-i naintare; Haid la lucru dară iute, S'o ridicăm pe 'ntrecute!

Terminul de deslegare e 19 maiu. Ca totdeuna și de astă-dată se va sorti o carte intre deslegători.

Călindarul săptămănei.

Ōia sept.	st. v.	st. n.	Numele sântilor și sērbătorile.	Sōrele răsare	Sōrele apune
Duminecă	24	6	† Mart. Sava.	4 40	6 12
Luni	25	7	Ev. Marcu.	4 39	6 13
Marti	26	8	Mart. Vasilie.	4 37	6 14
Mercuri	27	9	Sf. Simeon.	4 36	6 15
Joi	28	10	Apost. Iacob.	4 36	7 16
Vineri	29	11	Sf. 9 Mart.	4 35	7 16
Sămbetă	30	12	Sf. Ap. Iacob.	4 34	7 17

Proprietar, redactor respunđător și editor : IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollōsy in Oradea-mare. Strada princ